

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

ILGALAIKIŲ INSTITUCINIŲ MOKSLINIŲ TYRIMŲ IR EKSPERIMENTINĖS (SOCIALINĖS, KULTŪRINĖS) PLĖTROS PROGRAMŲ TEMATIKOS

LIETUVOS METRIKOS IR KITŲ LIETUVOS DIDŽIOSIOS KUNIGAİKŠTYSTĖS ISTORIJOS ŠALTINIŲ TYRIMAS IR PUBLIKAVIMAS.

Programos trukmė: 2017-2021 m.

Lietuvos istorijos instituto mokslinės veiklos kryptis: „Lietuvos istorijos šaltinių (Lietuvos Metrikos ir kitų) tyrimas ir publikavimas“

Programa tęsia Lietuvos istorijos institute nuo įkūrimo 1939 m. (Antano Smetonos Lituaniškos institutas) vykdomą Lietuvos istorijos šaltinių publikavimo darbą.

Programos svarbą lemiantys faktoriai

Makro-faktoriai

- šaltinių tyrimo ir leidimo darbe Lietuva dėl politinių aplinkybių yra atsilikusi nuo kitų šalių daugiau kaip per šimtmetį
- seniausios LM knygos (iki XVI a. 2-osios pusės) iš dalies užpildo tam tikrą XV–XVI a. 1-osios pusės Lietuvos istorijos šaltinių trūkumą, atsiradusį per karus praradus Lietuvos išdo, Vilniaus miesto (knygos vestos nuo XV a. 2-osios pusės) ir daugelį kitų šaltinių;
- tarptautiškumas: šio LDK civilizacijos fenomeno palikimas apima kelias šiuolaikines Rytų ir Vidurio Europos valstybes – Lenkiją, Baltarusiją, Rusiją, Ukrainą, Vokietiją, Latviją ir Švediją
- programos vykdymas prisideda prie Lietuvos kaip Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės raštijos paveldo tyrimo ir leidybos centro statuso įtvirtinimo; stiprina Lietuvos istorijos instituto kaip Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės oficialiosios raštijos ir dokumentų paveldo tyrimo ir skelbimo centro vaidmenį
-

Mikro-faktoriai

- visuomenei ir mokslininkams pateikiami nauji, kvalifikuotai mokslininkams apdoroti istorijos šaltiniai, jų teminės kompozicijos
- tiriamuosiuose darbuose formuluojamos ir tiriamos aktualios Lietuvos istorijos, kultūros, paleografijos, diplomatikos ir archeografijos problemos
- kaupiami duomenys senųjų asmenvardžių, vietovardžių ir kt. duomenų bazėms
- kuriama ir tobulinama mokslinė istorinių reiškinių terminija lietuvių kalba
- teikiama profesionali informacija tiek specialistams, tiek plačiajai Lietuvos ir užsienio visuomenei, jie supažindinami su Lietuvoje vykdomais tyrimais

- prisidedama prie LDK palikimo sklaidos užsienyje
- prisidedama prie Lietuvos kultūros paveldo išsaugojimo ir nacionalinio savitumo bruožų daugiatautėje LDK išskyrimo

Programos tikslai:

1. Lietuvos Metrika: XVI a. knygų tyrimai ir publikavimas

Uždaviniai: Lietuvos Metrikos kn. 23, 24, 31, 223, 226, 253, 273 rengimas; trijų straipsnių ciklo „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kancleris Mikalojus Radvila Juodasis ir (1515–1565) ir jo klientelė“ parengimas; mokslinės studijos „Ankstyvųjų LM knygų funkcinė paskirtis didžiųjų kunigaikščių Kazimiero, Aleksandro ir Žygimanto II laikais (XV a. vidurys – XVI a. pirmoji pusė)“ parengimas; dviejų trijų mokslinių-informacinių tekstų ir straipsnių rinkinio sąsiuvinį lietuvių ir rusų kalbomis *Lietuvos Metrikos naujienos* sudarymas.

2. Lietuvos gyvenamų vietų istorijos dokumentai

Uždaviniai: Šeduvos magdeburginio miesto privilegijų ir aktų parengimas; straipsnių ciklo iš nemagdeburginių gyvenviečių, Kelmės, Plungės, Lazdijų, Druskininkų, istorijos parengimas.

3. Lietuvos istorijos šaltinių tyrimų apibendrinamieji darbai

Uždaviniai: mokslinės studijos „Tauta. Kalba. Raštas: „Valstybinių“ kalbų vartojimo prestižas ir nuosmukis LDK XIV a. pabaiga – XVI a.“ parengimas; mokslinės monografijos „Viešojo notariato sklaida Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje 1388–XVI a.“ parengimas; istorijos šaltinio publikacijos „Ankstyviausias Radvilų archyvo inventorių (1616 m.)“ rengimas.

4. Naujausių vykdomos programos atradimų, pasiekimų ir svarbių aktualijų skelbimas, skatinant lituanistikos tyrimų sklaidą Lietuvoje ir užsienyje

Uždaviniai: bendro su Vilniaus universiteto Istorijos fakultetu daugiatomio leidinio „Istorijos šaltinių tyrimai“ sudarymas ir leidimas; dviejų trijų mokslinių-informacinių tekstų ir straipsnių rinkinio sąsiuvinį lietuvių ir rusų kalbomis *Lietuvos Metrikos naujienos* publikavimas; išleistų programinių leidinių pristatymas visuomenei kasmetinėse Knygų mugėse.

Vykdytojai: 7, 9 norminiai etatai

Vyresnysis mokslo darbuotojas 1,0 et.

Vyresnysis mokslo darbuotojas 1,0 et.

Vyresnysis mokslo darbuotojas 0,5 et.

Jaunesnysis mokslo darbuotojas 1,0 et.

Archeografas 1,0 et.

Archeografas 1,0 et.

Archeografas 1,0 et.

Archeografas 1,0 et.

Programos vykdymui reikalingos lėšos:

Iš viso 1 mėn.: 6312,76 Eurai (iš jų socialinio draudimo įmokos 1493,13 Eurai)

Iš viso metams: 75753,1 Eurai

LIETUVOS DIDŽIOJI KUNIGAİKŠTYSTĖ: VALDŽIA, LUOMAS, INDIVIDAS (XIV–XVIII A. ISTORIJS SLINKTYS)

Programos trukmė: 2017–2021 m.

Lietuvos istorijos instituto mokslinės veiklos kryptis: „Lietuvos visuomenės ir valstybės raida iki XXI amžiaus pradžios (istorija, istoriografija, pagalbiniai istorijos mokslai ir kita)“.

Programos tikslas – remiantis valdžios ir galios struktūrų kaitos metodologinėmis priegomis tirti valdovo, luomo ir individo santykius Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, atskleidžiant valstybės politinės jėgos ir visuomenės grupių socialinės galios bei individo ir valdžios santykių slinktis vėlyvųjų viduramžių ir ankstyvųjų naujųjų laikų Lietuvoje, skleisti tyrimų rezultatus, šiuolaikinei visuomenei atveriant ir aktualizuojant Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istoriją.

Tyrimų metodologija

Teoriniuose valdžios ir galios struktūrų, valstybės politinės jėgos ir visuomenės socialinės galios, individo ir valdžios santykio diskursuose sutinkamos galios sampratos, turinčios atitikmenis ar tiesiogines ištakas paradigminiuose Maxo Weberio, Norberto Eliaso, Michaelio Manno, Michelio Foucault veikaluose, įgalina sistemingai tirti žmonių tarpusavio ryšius ir priklausomybę, ilgalaikes, dažnai pasikartojančias makrostruktūras ir procesus, kuriuos nurodo tokios sąvokos kaip „valstybės“, „luomai“, „feodalinės“, „rūmų dvaro“ arba „industrinės visuomenės“, bei atsigręžti į galią kaip daugialypį subjektą, kuris veikia, įtakoja ir formuoja mikrostruktūrą – individą.

Naujų metodologinių priegų pasirinkimas Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdžios-luomo-individo santykiams atskleisti atveria galimybes ne tik teoriniu lygiu svarstyti valstybės ir valdžios, kaip istorinių kategorijų, sampratas, jų vartoseną tarptautinės istoriografijos diskursuose, bet ir pažinti Lietuvos valstybės ir jos valdymo praktiką viduramžių ir ankstyvųjų naujųjų laikų epochoje. Valdžios legitimumo konceptas įgalina išryškinti kokybinį skirtumą tarp didžiojo kunigaikščio valdžios pagoniškos ir krikščioniškos Lietuvos laikais (XIV–XV a. sąvarta), atskleisti Gediminaičių dinastinės valdžios panašumus ir skirtumus Lenkijos Karalystės ir Kijevo Rusios tradicijų kontekstuose. Valdininkijos fenomenas, išplėtotas M. Weberio darbuose, atveria galimybes organizacijų teorija grįstiems valstybės valdymo procesų tyrimams, atskleidžiantiems socialinės struktūros pokyčius LDK XVI–XVIII a. Teisės sociologijos metodologinės priegos sudaro sąlygas naudojantis LDK teismų medžiaga per luomo ir individo prizmę tirti bajoro santykį su teise ir teismine valdžia, o M. Foucault išskirti juridinės ir disciplinarinės valdžios tipai įgalina analizuoti valdžios santykį su individu – kriminaliniu nusikaltėliu ir individu – nukentėjusiuoju. Egodokumentinio palikimo analize paremti individo-giminės-luomo tyrimai sudaro sąlygas atskleisti vertingus individualios pasaulėžiūros, giminės interesų ir luomo reikalavimų sankirtos taškus, kuriuose persipina privataus gyvenimo ir asmeninės karjeros, giminės interesų ir giminaičių vidaus konfliktų, valstybės institucijų ir individualių vertybinių nuostatų temos, atskleidžiančios platesnes individo ir luomo sociokultūrinės reprezentacijas.

Tyrimų objektas: Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybės sąrangos ir visuomenės struktūrų raida XIV–XVIII a.

Programos uždaviniai:

- *Valdžios tyrimų kryptyje*: tirti valdovo ir valdžios sampratas, jų kaitą viduramžiais ir naujųjų laikų epochoje, atskleisti paprotinės teisės ir politinės bei teisinės minties šaltinius, iš kurių buvo semiamasi medžiagos Lietuvos didžiojo kunigaikščio valdžios legitimavimui XIV–XVI a.; atskleisti priemones ir būdus, kuriais Lietuvos didžiojo kunigaikščio valdžia buvo transliuojama platesnei visuomenei; analizuoti bajorų savivaldos ir savivalės santykio kaitą XVI–XVIII a.
- *Bajorų luomo tyrimų kryptyje*: tirti elitinių LDK visuomenės grupių laikyseną valstybės valdymo, santykio su valdovais atžvilgiu, analizuoti bajorijos teisinę kultūrą; vykdyti LDK luomų sąveikos pavietų žemės teismuose tyrimus; išanalizavus aukštųjų valstybės pareigūnų ir individualias bajorų karjeras valstybės tarnyboje atskleisti valstybės tarnautojų grupės formavimąsi LDK XVI–XVIII a.
- *Dvasininkų luomo tyrimų kryptyje*: tirti XV–XVI a. vidurio LDK dvasinę istoriją ir jos sąsajas su žemės kolonizavimu Vilniaus ir Lucko vyskupijose, analizuoti iš LDK kilusias suplikas (iki XVI a. pabaigos) kaip dvasininkų ir pasauliečių gyvenimą atskleidžiantį šaltinį.
- *Miestiečių ir valstiečių luomų tyrimo kryptyje*: tirti miestiečių luomo vaidmenį krašto politiniame, ekonominiame ir kultūriniame gyvenime; analizuoti valstiečių žemėvaldą, rengti ir skelbti istorijos šaltinius.
- *Individo tyrimų kryptyje*: tyrinėti LDK personalijų istoriją, individo ir luomo sociokultūrinę reprezentaciją, analizuoti valdžios santykį su individu – kriminaliniu nusikaltėliu ir individu – nukentėjusiuoju.

Integralūs Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos tyrimai sudarys sąlygas sustiprinti Lietuvos kaip LDK tyrimų centro pozicijas, skatins naujų mokslo žinių sklaidą, prisidės prie istorinės atminties išsaugojimo ir puoselėjimo.

Vykdytojai: 8,73 norminiai etatai

Vyriausiasis mokslo darbuotojas 1,0 et.

Vyresnysis mokslo darbuotojas 0,5 et.

Vyresnysis mokslo darbuotojas 0,75 et.

Vyresnysis mokslo darbuotojas 0,75 et.

Mokslo darbuotojas 0,75 et.

Mokslo darbuotojas 0,5 et.

Mokslo darbuotojas 1,0 et.

Mokslo darbuotojas 0,25 et.

Jaunesnysis mokslo darbuotojas 0,5 et.

Specialistas archeografas 1,0 et.

Iš viso 1 mėn.: 6973,52 Eurai (iš jų socialinio draudimo įmokos 1649,41 Eurai)

Iš viso metams: 83682,24 Eurai

XIX AMŽIAUS SOCIOKULTŪRINIS LAUKAS: VISUOMENĖS GRUPĖS, ASMENYBĖS, INSTITUCIJOS

Jungtinė tarpinstitucinė programa. Programos partneris – Lietuvos kultūros tyrimų institutas.

Programos trukmė: 2017–2021 m.

Lietuvos istorijos instituto mokslinės veiklos kryptis: „Lietuvos visuomenės ir valstybės raida iki XXI amžiaus pradžios (istorija, istoriografija, pagalbiniai istorijos mokslai ir kita)“

Lietuvos kultūros tyrimų instituto mokslinės veiklos kryptys: „Lietuvos kultūros paveldo ir meno istorijos tyrimai“, „Lietuvos filosofijos istorijos tyrimai ir šiuolaikinė Lietuvos filosofija“.

Šia programa inicijuojamas tarpdisciplininis tyrimas, apimantis mažai tirtas XIX amžiaus Lietuvos visuomenės sociokultūrinės istorijos problemas. Tyrimus atliks istorijos, filosofijos, dailėtyros ir muzikologijos specialistai. Aptariant pagrindinius probleminius XIX a. Lietuvos dvarų bei miesto kultūros arealus, susijusius su istorinių vertybių, tradicijų, paveldo ir modernizacijos klausimais, bus remiamasi istorinės ir kultūrinės atminties, socialinės istorijos, idėjų istorijos, socialinės meno istorijos, postkolonializmo, medijų studijų prieiga. Taip pat bus taikomi diskurso teorijos principai, juos išplečiant iš kalbos į vaizdų sritį. Be to, bus pasitelkiami tradiciniai metodai ir žanrai, pvz., biografinė analizė. Tyrimai remsis rašytiniais ir ikonografiniais šaltiniais bei istoriografiniais tekstais. Ypatingas dėmesys bus skiriamas neskelbtų rankraščių ir vizualinių dokumentų paieškai ir publikavimui.

Programos tikslas – tirti „ilgojo XIX amžiaus“ Lietuvos visuomenės grupių ir jų atstovų sociokultūrinę veiklą bei kultūrinę reprezentaciją atsižvelgiant į chronologiją, kurios sutartinės ribos yra 1789–1914 m.

Programos uždaviniai:

1. Tirti intelektualinės bajorijos (dvarininkijos), save suvokusios kaip šio krašto istorinės ir kultūrinės atminties saugojimo ir jos tolesnio kultūrinio vystymo organizatorę, kultūrinę veiklą, susitelkiant į XIX a. 4–7 dešimtmečius, ypatingą dėmesį skyrusią Lietuvos istorijos šaltinių kaupimui, o jų pagrindu – ir Lietuvos istorijos rašymui. Tirti XIX a. antrosios pusės Lietuvos bajorų sociokultūrinės atminties formas, paveldėtus įsivaizdavimus apie luomo vertybes, išreikštas giminių genealogijose, dvarų istorijose ir egodokumentuose. Siekiama analizuoti dvarus kaip Lietuvos istorijos senienų kaupimo ir Lietuvos istorijos rašymo dirbtuves, luomo atminties vietą. Šiais aspektais bajorijos istorija nebuvo tyrinėta.
2. Tirti Seinų (Augustavo), Vilniaus ir Žemaičių (Telšių) vyskupijų dvasininkų intelektualinę ir kultūrinę veiklą, Bažnyčios hierarchų ir kunigų sociokultūrinę elgseną, susitelkiant tiek į pačios grupės, tiek į atskirų asmenų patirtis. Sociokultūrinę elgseną tirti ir per sociokultūriniu požiūriu reprezentatyvių asmenų nuostatas ir jų formavimąsi dvasininkų rengimo institucijose, dar Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės politinėje ir kultūrinėje aplinkoje išugdyto Pranciškaus Ksavero Bohušo (Franciszek Ksawery Bohusz, 1746–1820) biografiją ir kunigo istoriko Jono Totoraičio (1872–1841) lokalinės istorijos tyrimus.

3. Tirti elitinės ir masinės kultūros plėtrą. Nagrinėti vyraujančias teorines idėjas (pirmiausia romantizmo, pozityvizmo pažiūras) ir jų įtaką sociokultūrinėms praktikoms. Apibrėžti miesto kultūros specifiką ir reikšmę. Vaizdo cenzūros, ideologijų sklaidos, naujų pažinimo teorijų ir medijų aspektu aptarti viešus muziejus, privačias kolekcijas, trumpalaikes parodas, spaudą. Analizuoti kultūros ir meno institucijas, tarp jų – dailės ugdymo įstaigas, jų pedagogines sistemas, socialinę mokytojų ir mokinių sudėtį, visuomenines ir estetines orientacijas, meninės produkcijos pobūdį, mokyklų įtaką tolesnei kūrybinei asmens biografijai. Išryškinti skirtingų luomų (bajorijos, miestiečių), modernėjančios visuomenės grupių, moterų ir svetimšalių vaidmenį XIX a. kultūroje. Identifikuoti ir apibūdinti asmenybes, padariusias didžiausią įtaką Lietuvos kultūros ir meno raidai.

Lietuvos istorijos instituto vykdytojai: 5,56 norminiai etatai

Vyriausias mokslo darbuotojas 1,0 et.

Vyresnysis mokslo darbuotojas 1,0 et.

Vyresnysis mokslo darbuotojas 0,75 et.

Mokslo darbuotojas 1,0 et.

Mokslo darbuotojas 0,5 et.

Programos vykdymui reikalingos lėšos:

Iš viso 1 mėn.: 4444,03 Eurai (iš jų socialinio draudimo įmokos 1051,12 Eurų)

Iš viso per metus: 53328,36 Eurai

Lietuvos kultūros tyrimų instituto vykdytojai: 2,75 norminiai etatai

Vyriausias mokslo darbuotojas – 0,75 et.

Vyresnysis mokslo darbuotojas – 0,75 et.

Vyresnysis mokslo darbuotojas – 0,75 et.

Vyresnysis mokslo darbuotojas – 0,25 et.

Mokslo darbuotojas – 0,25 et.

Iš viso 1 mėn.: 2197,48 Eur

Iš jų socialinio draudimo mokestis: 519,76 Eur

Iš viso per metus: 26,37 tūkst. Eurų

VĒLUOJANTI TAUTA – 2: LIETUVIŲ MODERNIZACIJOS PROBLEMOS ISTORIZMO PARADIGMOJE

Programos trukmė: 2017-2021 m.

Lietuvos istorijos instituto mokslinės veiklos kryptis: „Lietuvos visuomenės ir valstybės raida iki XXI amžiaus pradžios (istorija, istoriografija, pagalbiniai istorijos mokslai ir kita)“.

Programos tęsimo motyvai

Praėję keturi metai darbo prie ilgalaikės programos „**Vėluojantis nacijos formavimasis: lietuvių atvejis?**“ išskėlė visą eilę klausimų, į kuriuos atsakyti dabartinės programos teikiamų galimybių nepakaks. Todėl programos vykdymą tikslinga pratęsti 2017-2021m laikotarpiui. Tyrimų tęsinio reikalaujančios kryptys:

1. **Lietuvos nacionalinės valstybės genezės, racionalaus pagrįstumo bei perspektyvos aspektai.** Šia kryptimi dirbant svarbu aiškintis – kaip Lietuvos nacionalinė valstybė eventualiai racionalizuota Vakarų civilizacijos lauke ir Rytuose (Rusijoje); kiek reali buvo galimybė Antrojo pasaulinio karo metais Lietuvai (kartu su Latvija bei Estija) išsaugoti valstybingumą, sakysime, vadinamosios liaudies demokratijos forma; kaip vertinti Lietuvos „buferizacijos“ apraiškas bei tendencijas sovietmetyje
2. **Elito ir tautos santykio problemos Lietuvos valstybėje.** Dabartinės programos rėmuose atlikti tyrimai leistų konstatuoti du pastebėjimus: pirma, kad tautos elitas didele dalimi eksploatavo Vilniaus problemą, tokiu būdu siekdamas ne tiek saugumo valstybine prasme, kiek faktinės valdžios – tuo pačiu ir savęs - legitimavimo. Antra, Lietuvos vyriausybėje reiškesi Vilniaus (eventualiai ir Klaipėdos) atsisakymo tendencija, turint tikslą tarsi mainais išlaikyti faktinę valdžią. Minimos tendencijos leistų įtarti apie Lietuvoje besireiškiantį principinį valdžios ir tautos idealų išsiskyrimą. Taigi, prasminga būtų aiškintis – kiek elito vykdoma tautos mobilizacija siejosi su valstybiniais nacionaliniais tikslais ar eventualiai ji buvo suponuota valdžios išlaikymo intereso, taip pat civilizacinės traukos (visų pirma į Vakarus).
3. **Visuomenės raidos sovietmetyje variantai.** Represiniame fone vykęs modernizacijos procesas teikia galimybę priešpriešinti ideologiniam bei administraciniam spaudimui visuomenės egzistenciją bei vystymąsi. Tokiame rakurse tikslinga panagrinėti trijų komponentų - visuomenės, vietinės nomenklatūros ir centro – santykių variantus. Specialaus dėmesio reikalautų mokslinio bei kultūrinio elito situacija, jo vaidmuo modernizacijos procese.

Metodologinė korekcija

Programoje „Vėluojantis nacijos formavimasis: lietuvių atvejis?“ daugiausia dėmesio buvo skiriama veiksniams ir aplinkybėms, kurios vienaip ar kitaip įtakojo modernios lietuvių tautos atsilikimą. Programos tęsinyje „Lietuvių modernizacijos problemos...“ būtų tiriamos lietuvių pastangos atsilikimą ir vėlavimą įveikti. Kitaip tariant, *racionalizuoti* geopolitinę aplinką, politinę bei socio-kultūrinę būti. Todėl tyrimo metodologijoje tradiciškai laikantis

istorizmo principų, tikslinga įvesti specialų racionalumo kriterijų, kurio pagalba būtų siekiama identifikuoti krizinius modernizacijos epochos momentus.

Programos tęsinio pagrindiniai tikslai:

1. Tęsti nacionalinės Lietuvos valstybės vidaus bei išorės egzistavimo prielaidų bei sąlygų tyrimą;
2. Koncentruoti tyrimus į elito ir tautos santykio raidą modernizacijos epochos Lietuvoje;
3. Toliau tirti Lietuvos visuomenės raidą sovietmetyje koncentruojantis į trijų komponentų – visuomenės, vietinės nomenklatūros ir centro – santykių variantus; specialų dėmesį skirti mokslinio bei kultūrinio elito situacijai, jo vaidmeniui modernizacijos procese;
4. Baigti formuoti naują modernios Lietuvos istorijos koncepciją ir ja remiantis parengti spaudai daugiatomės Lietuvos istorijos XI tomą 1940-1990 m laikotarpiui.

Vykdytojai: 14,64 norminiai etatai

Vyriausiasis mokslo darbuotojas 1,0 et.

vyresnysis mokslo darbuotojas 1,0 et.

vyresnysis mokslo darbuotojas 1,0 et.

vyresnysis mokslo darbuotojas 0,5 et.

vyresnysis mokslo darbuotojas 1,0 et.

vyresnysis mokslo darbuotojas 1,0 et.

vyresnysis mokslo darbuotojas 1,0 et.

vyresnysis mokslo darbuotojas 1,0 et.

mokslo darbuotojas 1,0 et.

mokslo darbuotojas 0,75 et.

mokslo darbuotojas 1,0 et.

mokslo darbuotojas 0,5 et.

mokslo darbuotojas 0,5 et.

mokslo darbuotojas 0,5 et.

Programos vykdymui reikalingos lėšos:

Iš viso 1 mėn.: 11697,72 Eurai (iš jų socialinio draudimo įmokos 2766,8 Eurai)

Iš viso metams: 140372,64 Eurai

TŪKSTANTMEČIAI IKI VALSTYBĖS. PRIEŠISTORINIŲ BENDRUOMENIŲ DAUGIASLUOKSNIAI TYRIMAI

Programos trukmė: 2017-2021 m.

Lietuvos istorijos instituto mokslinės veiklos kryptis: „Lietuvos archeologija, proistorės tyrimai“

Žmoguje užkodota savybė „išgyventi“ visada, taip pat ir priešistorėje, jį skatino naujiems atradimams ir inovacijoms, vystant ir keičiant savo ekonominį gyvenimo būdą ir siekiant technologinius įgūdžius perduoti palikuonims. Šios užduotys įvairiose epochose buvo sėkmingiau ar sudėtingiau įgyvendinamos. Materialioji/technologinė kultūros pusė galėjo tiek žydėti, tiek pergyventi nuosmukius. Ūkinė gyvensena tai sustingdavo viena forma šimtmečiams, tai išgyvendavo esminius lūžius. Kartais technologines ir gyvenimo būdo tradicijas sulaužydavo gamtinės ir socialinės kataklizmos. Bendruomenės vardan išgyvenimo ir plėtros siekė taikytis prie gamtinės, socialinės ir kultūrinės aplinkos, organizuotis į optimalius ekonominius/teritorinius/socialinius vienetus. Taigi ekonominiai veiksniai formavo socialinę organizaciją, kultūrą ir ideologiją (egzistavo ir atgalinis ryšys). Archeologinių paminklų tinklas, jų pobūdis ir tyrimų duomenys gali atsakyti į ūkinės ir socialinės raidos klausimus priešistorėje. Be to, greta praktinių išgyvenimo priemonių ir būdų žmonės visada atliko ir daug tarsi nereikalingų dalykų – kūrė meną, gerbė savo protėvius ir elgėsi pagal tam tikras paprotines/tikėjimų taisykles, todėl išlieka įdomus *profanum* ir *sacrum* sferų ryšys ir jo dinamika.

Programa „Tūkstantmečiai iki valstybės. Priešistorinių bendruomenių daugiasluoksniai tyrimai“, numato atlikti įvairiapusių priešistorės (nuo pirmųjų žmonių pasirodymo vėlyvajame paleolite iki Lietuvos valstybės susidarymo XIII a.) ūkinės, socialinės ir kultūrinės raidos dabartinės Lietuvos ir viso Rytų Baltijos regiono teritorijoje tyrimus. Jie apims priešistorinių visuomenių technologinę, socioekonominę, ideologinę raidą, išryškinant jos unikalius vingius ir ieškant atsakingų faktorių geografinėje padėtyje ir gamtinėje aplinkoje, svarbiausių žmonių technologijų plėtroje, inovacijose ir tradicijose, geopolitinėse aplinkybėse ir bendraeuropiniuose (bendraeuraziniuose) procesuose. Programa orientuojama tiek į teorinius, tiek į metodologinius tyrimų aspektus, tiek į atskirų aktualių problemų tyrimus, adaptuojant įvairias teorines paradigmas (kraštovaizdžio, postprocesinė, lyčių archeologija ir kt.) ir taikant įvairius tiksliusius, gamtamokslinius ir kt. tyrimų metodus. Atskiras dėmesys bus skiriamas archyvinei archeologijai – su vykdomais tyrimais susijusių šaltinių publikavimui, archeologijos istorijai ir kt.

Programa bus siekiama užpildyti tyrimų įvairiais proistorės klausimais spragas. Kitas numatomas programos bruožas – darbų, skirtų tyrimų metodams ir įvairioms proistorės temoms, balansas. Tokia mokslinė prieiga yra būtina šiuolaikinei Lietuvos archeologijai dinamiškame tarptautiniame šio mokslo fone.

Pagrindinė mokslininkų grupę jungianti programos tyrimų ašis – fundamentalus ir nuolatinis ryšys tarp ekonomikos, socialinių struktūrų ir ideologijos. Tyrimai bus orientuojami į šio ryšio, jo pobūdžio ir kaitos įvairiomis epochomis atskleidimą.

Programos tikslas – Lietuvos ir Rytų Baltijos regiono visuomenės raidos priešistorėje tyrimai, apimant įvairius ūkio, technologijų, socialinės organizacijos ir ideologijos raidos aspektus bei formuojant bendrą priešistorinių visuomenių raidos vaizdą.

Programos temos (uždaviniai):

1. Gamtinė aplinka, kraštovaizdis, klimatas, gamtinių faktorių įtaka apgyvendinimo struktūroms.
2. Ūkis, gamtinio kraštovaizdžio adaptavimas, išgyvenimo strategijos.
3. Technologijos, amatai.
4. Gyvenamosios erdvės, apgyvendinimas, jo struktūra ir hierarchija, demografija.
5. Komunikacija, mobilumas, mainai ir prekyba.
6. Socialinė organizacija, visuomenės grupės, socialinė hierarchija, karyba.
7. Ideologija, ritualai, atmintis, religija, menas.
8. Tyrimų metodai, archyvinė archeologija.

Vykdytojai: 7,91 norminis etatas

Vyresnysis mokslo darbuotojas 1,0 et.

Vyresnysis mokslo darbuotojas 1,0 et.

Mokslo darbuotojas 1,0 et.

Mokslo darbuotojas 1,0 et.

Mokslo darbuotojas 1,0 et.

Mokslo darbuotojas 1,0 et.

Mokslo darbuotojas 1,0 et.

Programos vykdymui reikalingos lėšos:

Iš viso 1 mėn.: 6323,0 Eurai (iš jų socialinio draudimo įmokos 1495,71 Eurų)

Iš viso per metus: 75876,0 Eurai